

УДК 376:316.614.5-053.4-056.26

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7\(37\)-1026-1035](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-7(37)-1026-1035)

Волошина Ольга Юріївна науковий співробітник, відділ компаративістики і міжнародних наукових зв'язків, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, <https://orcid.org/0009-0000-9298-8922>

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОСВІТА СІМ'Ї В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Метою статті є обґрунтування важливості психологічної просвіти в роботі з сім'ями дошкільників в умовах інклюзивного освітнього середовища та розгляд рекомендацій для ефективної інтеграції психологічного підходу.

У статті здійснено аналіз наукових джерел та нормативно-правового законодавства, розглянуто актуальність інтеграції психологічної просвіти сім'ї в процес освіти в умовах інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти, розглянуто державні та міжнародні ініціативи щодо психологічної підтримки населення.

Досліджено зміст поняття «психологічна просвіта», визначено, що інтеграція психоосвіти сімей дошкільників в процес організації дошкільної освіти є надзвичайно необхідним компонентом для створення інклюзивного освітнього середовища.

Доведено, що підвищена потреба в психологічних знаннях в сучасних умовах вимагає зміни підходів до взаємодії з сім'єю в процесі освіти дошкільників. Обґрунтовано важливість командної роботи керівника та колективу закладу дошкільної освіти в наданні родинам психологічної підтримки та необхідних знань для підвищення батьківської компетентності, зокрема в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Проаналізовано ключові принципи та методи психоосвітнього підходу, адаптовані для роботи з батьками в інклюзивному контексті, а також представлено практичні рекомендації щодо їхнього застосування в закладах дошкільної освіти.

У статті зроблено висновок, що психологічна просвіта сімей дошкільників є ключем для ефективного впровадження інклюзії та створення сприятливого освітнього середовища, за умови професійної підготовки представників закладу та партнерської взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: інклюзивна освіта, психолого-педагогічний супровід, робота з батьками, управління дошкільним закладом, особливі освітні потреби, міжнародний досвід.

Voloshyna Olha Yuriivna researcher, the Department of Comparative Studies and International Scientific Relations, Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, <https://orcid.org/0009-0000-9298-8922>

FAMILY PSYCHOLOGICAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Abstract. The purpose of this article has been substantiated as the importance of psychological education in working with families of preschoolers in an inclusive educational environment, and recommendations for the effective integration of a psychoeducational approach have been considered.

An analysis of scientific sources and regulatory legal acts has been carried out, the relevance of integrating family psychological education into the educational process within an inclusive educational environment of preschool institutions has been examined, and state and international initiatives regarding psychological support for the population have been reviewed.

The content of the concept of «psychological education» has been researched, and it has been determined that the integration of psychoeducation for families of preschoolers into the organization of preschool education is an extremely necessary component for creating an inclusive educational environment.

It has been proven that the increased need for psychological knowledge in modern conditions requires changes in approaches to interaction with families in the process of educating preschoolers.

The importance of teamwork between the head and staff of preschool institutions in providing families with psychological support and necessary knowledge to enhance parental competence, particularly in an inclusive educational environment, has been justified.

Key principles and methods of the psychoeducational approach, adapted for working with parents in an inclusive context, have been analyzed, and practical recommendations for their application in preschool institutions have been presented.

It has been concluded in the article that psychological education for families of preschoolers is key to the effective implementation of inclusion and the creation of a favorable educational environment, provided that the institution's

representatives are professionally trained and all participants in the educational process engage in partnership interaction.

Keywords: inclusive education, psychological and pedagogical support, working with parents, preschool management, special educational needs, international experience.

Постановка проблеми. Взаємодія сім'ї та закладу освіти була особливо важливою у всі часи становлення та розвитку дошкільної освіти.

Дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених підкреслюють необхідність активної участі сім'ї в освітньому процесі та позитивний вплив на розвиток дітей, особливо в умовах інклюзивного освітнього середовища. Беззаперечними перевагами інклюзивного навчання є рівні можливості для кожної дитини у доступі до дошкільної освіти, соціалізація та розвиток тощо. Однак, батькам дітей з особливими освітніми потребами (ООП), як і батькам дітей з типовим розвитком, часто необхідна додаткова інформація, підтримка та спеціальні знання для ефективної взаємодії та розуміння особливостей розвитку всіх дітей в інклюзивній групі. До того ж, як показує практика, часто батьки дітей без ООП виступають проти інклюзії, тож існує необхідність у формуванні толерантного ставлення, розуміння важливості інклюзивного навчання у всіх учасників освітнього процесу.

Вирішенню цієї проблеми сприяє психоосвітня діяльність, що поєднує психологічні та освітні знання, спрямована на підвищення обізнаності батьків про різноманітність дитячого розвитку, особливості дітей з ООП, принципи інклюзії та ефективні способи підтримки всіх дітей. До того ж, воєнні дії в нашій країні призвели до зростання потреби родин у психологічній допомозі. Повномасштабне вторгнення, вимушена зміна місця проживання багатьох родин, стреси, розлука, а в деяких випадках навіть втрата близьких, провокує такі проблеми, як труднощі у спілкуванні в родині, тривожність, депресію, ПТСР (посттравматичний стресовий розлад) тощо.

Тож, інтеграція психоосвітнього підходу в роботі з усіма батьками чи особами, що їх замінюють, є надзвичайно актуальною та потребує комплексного розгляду, особливо в умовах інклюзивних закладів дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження проблеми психологічної просвіти доводять її позитивний вплив на розвиток гармонійних відносин у родині, ефективний розвиток та захист психічного здоров'я дітей. Зазначена проблема окреслюється в працях вітчизняних (А. Варга, А. Душка, О.І. Захарова, О. Кулешова, С. Лукова, Т. Піроженко, О. Романенко, Г. Соколова,

В. Столін, Т. Тарасова, В. Целуйко, Т. Яценко та ін.) та зарубіжних науковців (Д. Боумрид, С. Броді, С. Ньюберг, Х. Резерфорд Тернбулл, А. Рое, М. Сандерс, Р. Селман, Ф. Сулейманов, Дж. Кренні, С. Нолан, Дж. А. Халм та ін.).

За визначенням Т. Тарасової, «психологічна просвіта становить собою складну інтегративну систему широкого соціального та організованого психолого-педагогічного впливу на особистість, результатом якого стає формування її психологічної культури» [1].

В свою чергу С. Лукова розглядає психологічну просвіту як окремий вид «діяльності практичного психолога, спрямований на формування психологічно безпечного середовища розвитку дитини».

Вчена наголошує, що напрямок розвитку дітей виключно в контексті освітнього процесу, без урахування досвіду з сім'ї є хибним, адже всі дитячі ресурси зароджуються саме в сім'ї.

Зокрема психічні розлади, на думку вченої, з'являються частіше у дітей з конфліктних сімей. Разом з тим на сім'ю негативно впливають різноманітні зовнішні фактори, тому психоосвітня діяльність закладу освіти має бути одним із ключових напрямків роботи закладу та системи освіти в цілому [2, С. 6].

За дослідженням О. Кулешової, контекст психологічної просвіти полягає у формуванні у всіх учасників освітнього процесу «потреби в психологічних знаннях, бажання використовувати їх в інтересах власного розвитку; створення умов для повноцінного розвитку дітей на кожному етапі дошкільного дитинства, а також у своєчасному попередженні можливих відхилень у становленні особистості» [3].

На важливості психологічної просвіти наголошує О. Романенко, розглядаючи з однієї сторони її позитивний вплив на психофізичний розвиток та соціалізацію дітей з ООП, а з іншої – як «створення моделі соціуму для здорових дітей, в якому живуть люди з різними можливостями та індивідуальною неповторністю» [4, С. 354].

Серед зарубіжних науковців, один із найвідоміших дослідників психологічної просвіти батьків М. Сандерс, акцентує увагу на тому, що психоосвіта повинна бути не лише індивідуальною, а і доступною для широкого кола батьків, зокрема через мульти-рівневу стратегію (масмедіа, медична система, групові курси тощо) [5].

Таким чином, аналіз наукових джерел показує, що інтеграція психоосвіти в роботу з сім'ями дошкільників є надзвичайно необхідним компонентом в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Мета статті полягає в обґрунтуванні важливості психоосвітнього підходу в роботі з сім'ями дітей дошкільного віку в умовах інклюзивного

освітнього середовища та розгляді практичних рекомендацій для ефективної інтеграції психологічної просвіти.

Виклад основного матеріалу. Провідником психоосвіти для батьків дошкільнят є заклади дошкільної освіти, проте варто зазначити, що функціонування системи психологічної просвіти забезпечується на різних рівнях.

Загальні напрями та завдання психоосвітньої діяльності визначаються на рівні Міністерства освіти і науки України. Передусім партнерство сім'ї та закладу дошкільної освіти регламентується Законом України «Про дошкільну освіту». Зокрема стаття 14 Закону говорить про те, що родини дошкільників мають право на педагогічну підтримку, яка може надаватися шляхом психолого-педагогічних та інших консультацій, інформування про навчально-методичні ресурси для отримання дошкільної освіти тощо [6]. Інший вагомий документ, який підкреслює важливість партнерської взаємодії між сім'єю та закладом дошкільної освіти в контексті психоосвітньої діяльності – це **Базовий компонент дошкільної освіти**. Документ наголошує на необхідності психолого-педагогічного просвітництва батьків та значно посилює їхню роль у розвитку дітей дошкільного віку [7]. Чітко визначає психологічне забезпечення процесу освіти та напрямки роботи з батьками Положення про психологічну службу у системі освіти України [8]. Разом з тим, систематично видаються листи та накази, які окреслюють завдання закладів освіти в контексті психоосвітньої діяльності в умовах поточних викликів та надаються відповідні рекомендації. На рівні територіальних громад та районів важливою є інформаційна, методична та професійна підтримка психоосвітньої діяльності в закладах дошкільної освіти такими установами, як інклюзивно-ресурсні центри (ІРЦ), центри професійного розвитку педагогів (ЦПРП), обласні інститути післядипломної педагогічної освіти (ІППО), вищі навчальні заклади, науково-дослідні інститути при Національній академії педагогічних наук України (НАПН) тощо.

На базі таких установ часто створюються лабораторії чи центри, важливим напрямом яких є психоосвітня діяльність. До прикладу, на базі Інституту спеціальної педагогіки і психології імені М. Ярмаченка НАПН України функціонує ПКТ Центр (психологічний консультативно-тренінговий центр), який працює з дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми родинами, починаючи з дошкільного віку.

Зокрема фахівці центру організовують тренінги, семінари та інші освітні заходи для підвищення рівня психологічної культури та професійної компетентності батьків. Центр також бере участь у наукових дослідженнях і впровадженні інноваційних методик у сфері інклюзивної освіти.

Варто зазначити, що злагоджена співпраця між зазначеними установами є ключем до ефективної психоосвіти. Організувати цю співпрацю є одним із важливих завдань керівника закладу дошкільної освіти.

Разом з тим, впровадження принципів, форм та методів психологічної просвіти в роботу з батьками та особами, що їх замінюють, передбачає спеціальну підготовку представників дошкільного закладу, здатність розуміти і відчувати ситуацію кожної сім'ї, готовність до співпраці, що є запорукою створення справжнього інклюзивного освітнього середовища.

Спираючись на дослідження В. Мазур та А. Нікори, можемо визначити такі принципи інтеграції психоосвітнього підходу в роботу з родинами в умовах інклюзивного середовища:

Пріоритет інтересів і потреб дітей. Цей принцип передбачає орієнтацію на індивідуальні потреби кожної дитини, що дозволяє створити умови для її повноцінного розвитку та соціалізації в інклюзивному середовищі.

Систематичність. Забезпечення безперервної підтримки протягом усього освітнього процесу сприяє стабільному розвитку дитини та її адаптації до освітнього середовища.

Мультидисциплінарність. Співпраця фахівців різних напрямків (психологів, педагогів, соціальних працівників) забезпечує комплексний підхід до підтримки дитини та її родини.

Партнерство з родинами. Активна участь батьків у освітньому процесі та їхнє залучення до розробки індивідуальних програм розвитку дитини сприяє більш ефективному досягненню поставлених цілей.

Просвітницька діяльність. Проведення інформаційних та навчальних заходів для батьків допомагає підвищити їхню обізнаність в широкому спектрі питань.

Конфіденційність та етичність. Дотримання етичних норм та забезпечення конфіденційності інформації про дитину та її родину є основою довірливих відносин між закладом освіти та сім'єю [9].

Реалізація цих принципів сприятиме забезпеченню ефективної психоосвітньої діяльності в інклюзивному освітньому середовищі.

Аналіз наукової літератури дав змогу визначити форми роботи з батьками в контексті психологічної просвіти. Це можуть бути інформаційні лекції та семінари, бесіди та індивідуальні консультації, круглі столи, **тематичні батьківські збори**, тренінги та практикуми з розвитку комунікативних навичок та навичок ефективного спілкування з дитиною; створення платформ для обміну досвідом між батьками дітей з ООП та батьками нормотипових дітей; розроблення та поширення інформаційних

матеріалів (брошур, буклетів, інформаційних стендів, інтернет-ресурсів); залучення батьків до розроблення стратегії розвитку закладу та індивідуальних програм розвитку тощо.

Вчені доводять, що позитивні результати у підвищенні батьківської компетентності забезпечує використання психоосвітніх програм. Такі програми успішно реалізуються в багатьох країнах світу. Наприклад, програма «Positive Parenting Program», яка забезпечує мульти-рівневу підтримку батьків дошкільників з акцентом на розвиток комунікативних навичок, вважається однією із найефективніших програм в світі, використовується більш ніж в 30 країнах та підкріплена багаторічними безперервними дослідженнями [5].

Широко застосовуються в міжнародній практиці і такі програми, як «Systematic Training for Effective Parenting (STEP)» – покрокова психоосвітня програма, яка, за дослідженнями вчених, покращує стосунки батьків та дітей та підвищує ефективність батьківства [10], німецька програма «Starke Eltern – Starke Kinder», що в перекладі на українську мову означає «Сильні батьки – сильні діти» (метою програми теж є зміцнення батьківської компетентності) [11], міжнародна програма розвитку дитини «ICDP (International Child Development Programme)» – реалізується у понад 40 країнах, зокрема в Україні [12] тощо.

Позитивним є те, що в Україні зараз значно збільшилася кількість державних проєктів, направлених на надання психологічної допомоги населенню, зокрема і за підтримки інших країн. Так, за інформацією ЮНІСЕФ, завдяки фінансуванню Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини з листопада по грудень 2023 року понад 4300 психологів та вихователів сектору дошкільної освіти пройшли тренінги від ЮНІСЕФ та поглибили свої знання щодо роботи з дошкільнятами [13]. Командою UNICEF Україна у співпраці з Міністерством освіти і науки України для платформи розвитку дошкільнят НУМО також розроблено проєкт «Іскорки суперсил». Це програма, адаптована для використання в сучасних умовах, що окреслює аспекти розвитку дошкільнят та просвітницької роботи з їх сім'ями і педагогами.

Слід також виокремити програму «Project ImPACT», спрямовану на роботу з батьками дітей з РАС (розлади аутичного спектра) та іншими розладами соціальної комунікації, яка навчає батьків розуміти та активно розвивати своїх дітей [14].

Особливої уваги в контексті національної психоосвіти заслуговує діяльність Фондації першої леді України Олени Зеленської [15], яка активно реалізує ініціативи з покращення ментального здоров'я громадян. Зокрема національна психологічна програма «Ти як?» активно підтримує батьків

дошкільнят через сприяння психоемоційному відновленню з допомогою мобільних мультидисциплінарних команд, просторів соціально-психологічної підтримки, літніх таборів для дітей та батьків тощо.

На нашу думку, психоосвітня діяльність у закладі дошкільної освіти обов'язково має включати не лише інформування батьківства щодо таких ініціатив, а і активну координацію та забезпечення участі тих сімей, які потребують психологічної допомоги. Просвіта сімей дошкільників щодо контексту інклюзивної освіти, особливостей дитячого розвитку, ефективних стратегій взаємодії тощо, сприятиме як успішній адаптації та розвитку всіх дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, так і позитивному сприйняттю суспільством інклюзії.

Висновки. Підсумовуючи зазначене, можна стверджувати, що основою для ефективного впровадження психоосвіти в закладі дошкільної освіти є налагодження співпраці в колективі, налагодження співпраці з сім'ями дошкільників та налагодження співпраці з установами, які надають методичну та фахову підтримку з питань психологічної просвіти.

Злагодуєність та партнерська взаємодія забезпечать створення сприятливого освітнього середовища та сприятимуть ефективній реалізації інклюзії в системі освіти в цілому. Проблема інтеграції психологічної просвіти в роботу з сім'ями дошкільників потребує більш поглибленого вивчення, зокрема в пошуку нових векторів співпраці та налагодження відносин в умовах інклюзивного освітнього середовища.

Література:

1. Тарасова Т. Б. Психологічна просвіта : навч. посіб. / Т. Б. Тарасова. – Суми : Університетська книга, 2013. – 462 с.
2. Лукова С. В. Психологічна просвіта батьків / С. В. Лукова. – Полтава, 2014. – 26 с.
3. Кулешова О. Психологічна просвіта батьків як складова превентивної діяльності психологічної служби дошкільної освіти // Вікова та педагогічна психологія. – 2011. – № 2. – С. 23–28
4. Романенко О. В. Психологічна просвіта в системі інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами // Інтеграція науки і практики в умовах модернізації спеціальної освіти України. – 2023. – С. 351.
5. Sanders M. R. Triple P – Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting // Journal of Family Psychology. – 2008. – Vol. 22, № 4. – P. 506–517. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.4> [Дата звернення: 22.06.2025].
6. Про дошкільну освіту: Закон України від 06.06.2024 № 3788-IX. – База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3788-20> [Дата звернення: 22.06.2025].
7. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти: Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. – База даних Міністерства освіти і науки України. – Режим доступу: [PDF]. – https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [Дата звернення: 22.06.2025].

8. Міністерство освіти і науки України. Положення про психологічну службу у системі освіти України: Наказ МОН від 22.05.2018 № 509. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0509729-18#Text> [Дата звернення: 12.06.2025].
9. Мазур В., Нікора А. Напрями та зміст психолого-педагогічної підтримки сімей, які виховують дитину з особливими освітніми потребами // Scientific Collection “InterConf+”. – 2022. – № 19(99). – С. 225–231.
10. Saasati N., Youefi Z., Gholparvar M. The effectiveness of the systematic training for effective parenting (STEP) on the quality of parent-child relationships, parenting self-efficacy, and cognitive flexibility in adolescent mothers // Journal of Psychological Science. – 2020. – Vol. 19, № 94. – P. 1319–1330.
11. Saasati N., Youefi Z., Gholparvar M. The effectiveness of the systematic training for effective parenting (STEP) on the quality of parent-child relationships, parenting self-efficacy, and cognitive flexibility in adolescent mothers // Journal of Psychological Science. – 2020. – Vol. 19, № 94. – P. 1319–1330.
12. Suleymanov F. ICDP (International Child Development Programme) in the context of inclusive education // Asian Journal of Instruction (E-AJI). – 2015. – Vol. 3, № 2.
13. UNICEF Ukraine. Kindergarten teachers use new skills to support children // UNICEF. – [Дата звернення 20.06.2025]. – Режим доступу: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/kindergarten-teachers-use-new-skills-to-support-children>
14. Центр розвитку благодійності. Коучинг для батьків дітей з ООП // ndbi.org.ua. – [Дата звернення: 23.06.2025]. – Режим доступу: <https://ndbi.org.ua/parentsCoaching.php>
15. Olena Zelenska Foundation. Official website. – [Дата звернення 15.06.2025]. – Режим доступу: <https://zelenskafoundation.org>

References:

1. Tarasova T. B. Psykholohichna prosvita : navch. Posib [Psychological education]. / T. B. Tarasova. – Sumy : Universytetska knyha, 2013. – 462 s. [in Ukrainian].
2. Lukova S. V. Psykholohichna prosvita batkiv [Psychological education of parents] / S. V. Lukova. – Poltava, 2014. – 26 s. [in Ukrainian].
3. Kuleshova O. Psykholohichna prosvita batkiv yak skladova preventyvnoi diialnosti psykholohichnoi sluzhby doshkilnoi osvity [Psychological education of parents as a component of preventive activities of the psychological service of preschool education] // Vikova ta pedahohichna psykholohiia. – 2011. – № 2. – S. 23–28 [in Ukrainian].
4. Romanenko O. V. Psykholohichna prosvita v systemi inkliuzyvnoho navchannia ditei z osoblyvymy osvithnimy potrebamy [Psychological education in the system of inclusive education of children with special educational needs] // Intehratsiia nauky i praktyky v umovakh modernizatsii spetsialnoi osvity Ukrainy. – 2023. – S. 351 [in Ukrainian].
5. Sanders M. R. Triple P – Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting // Journal of Family Psychology. – 2008. – Vol. 22, № 4. – P. 506–517. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.22.4> [Data zvernennia: 22.06.2025] [in English].
6. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 06.06.2024 № 3788-IX [On Preschool Education: Law of Ukraine dated June 6, 2024, No. 3788-IX]. – Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / Verkhovna Rada Ukrainy. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3788-20> [Data zvernennia: 22.06.2025] [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity [On the Approval of the Basic Component of Preschool Education]: Nakaz MON Ukrainy vid 12.01.2021 № 33. – Baza danykh Ministerstva osvity i nauky Ukrainy. – Rezhym dostupu: [PDF]. –

https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [Data zvernennia: 22.06.2025] [in Ukrainian].

8. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Polozhennia pro psykholohichnu sluzhbu u systemi osvity Ukrainy [Ministry of Education and Science of Ukraine. Regulation on the Psychological Service in the Education System of Ukraine]: Nakaz MON vid 22.05.2018 № 509. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0509729-18#Text> [Data zvernennia: 12.06.2025] [in Ukrainian].

9. Mazur V., Nikora A. Napriamy ta zmist psykholoho-pedahohichnoi pidtrymky simey, yaki vykhovuiut dytnu z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Areas and Content of Psychological and Pedagogical Support for Families Raising a Child with Special Educational Needs] // Scientific Collection “InterConf+”. – 2022. – № 19(99). – S. 225–231 [in Ukrainian].

10. Saasati N., Youefi Z., Gholparvar M. The effectiveness of the systematic training for effective parenting (STEP) on the quality of parent-child relationships, parenting self-efficacy, and cognitive flexibility in adolescent mothers // Journal of Psychological Science. – 2020. – Vol. 19, № 94. – P. 1319–1330 [in English].

11. Saasati N., Youefi Z., Gholparvar M. The effectiveness of the systematic training for effective parenting (STEP) on the quality of parent-child relationships, parenting self-efficacy, and cognitive flexibility in adolescent mothers // Journal of Psychological Science. – 2020. – Vol. 19, № 94. – P. 1319–1330 [in English].

12. Suleymanov F. ICDP (International Child Development Programme) in the context of inclusive education // Asian Journal of Instruction (E-AJI). – 2015. – Vol. 3, № 2 [in English].

13. UNICEF Ukraine. Kindergarten teachers use new skills to support children // UNICEF. – [Data zvernennia 20.06.2025]. – Rezhym dostupu: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/kindergarten-teachers-use-new-skills-to-support-children>

14. Tsentr rozvytku blahodiinosti. Kouchynh dlia batkiv ditey z OOP // ndbi.org.ua. – [Data zvernennia: 23.06.2025]. – Rezhym dostupu: <https://ndbi.org.ua/parentsCoaching.php> [in Ukrainian].

15. Olena Zelenska Foundation. Official website. – [Data zvernennia 15.06.2025]. – Rezhym dostupu: <https://zelenskafoundation.org> [in Ukrainian].